

emp., Ruyra): «*espieu* quin bon temps que fa», «*espí* com broten ja els arbres», frases que se senten pertot enllà de l'Albera, i que Vayreda posa en boca d'una vallespirenca: «*espia* quina eyna més jolüa —me digué mostrant-me'l rient— me l'has de comprar» (*La Puny*, I, XI, 187 (147)).

Sentits secundaris. Sembla que vol dir 'espitllera' en el romanç vallespirenc que citaré en aquest article. En el muntanyam del NO. hi ha rastre sobretot toponímic de l'ús en el sentit de 'lloc de guaita, punt d'observació'. És popular a la Ribera del Sió i Segre mitjà anomenar amb l'epítet de *L'Espia d'Urgell* el poble de Bellmunt, encimbellat dalt d'un turó amb immensa vista. És famós el *Pont d'Espia* damunt el Segre entre Organyà i Coll de Nargó, en un estratègic i formidable congost, on s'executà a mj. segle passat el tiranicidi del sanguinari Comte d'Espanya; un altre *Pont d'Espia* més aigües avall, al NO. de Castellnou de Bassella, i una *Cova (de) l'Espia* en els cingles ribagorçans damunt Espluga de Serra (1957).

En el sentit de 'llavorar un cap de corda per sirgar una embarcació o estirant una àncora' *espia* és en realitat un mot diferent, i d'altra etimologia, pres del port. *espia* id., pròpiament 'debanar', d'origen germànic en portuguès, veg. DCEC, *ESPIAR* II, 390-1.

DERIV.: *Espia*dor. *Espia*ire. *Espia*ll i *espia*ra, veg. *ESPIALLERA*. *Espia*ta s'ha emprat bastant, sobretot en usos folklorics o infantils com a equivalent d'*espia*: sembla que ja s'usava a primers del S. XVIII, en el setge de 1714, si fem cas del personatge ja folkloric de *l'Espia*ta del *Portal Nou* (segons la cobla tradicional i infantil, que encara dèiem tant els marrecs barcelonins en els anys 1910-15): «*l'Espia*ta del *Portal Nou* / cada dia guanya un sou, / cada mes una pesseta: / maleit siga *l'Espia*ta!» (si bé hi ha la variant *estafeta* —vegeu— amb el qual pogué haver-hi encreuament).

*Espia*car 'espia' bal.: «els sarraïns no presentaren més que un petit cos d'exploradors que, després d'*espia*car el desembarc, es retirà sense combatre, segurament perquè no tenia força suficient», Ribas de Pina (*Conq. de Mall.*, 44), potser doncs mall. i no sols men. (*AlcM*); i degué tenir antigament un ús més ampli si d'ací ve (com sembla probable donada la situació en un punt elevat i al peu d'un estratègic tombant de serra), el nom de la *Torre d'Espia*ca prop d'Alaquàs i Torrent, en la zona central valenciana, ja anomenada en la *Crònica* de Jaume I i en altres fonts dels Ss. XIII-XV. Vista la raresa del sufix *-ocar*, crec que no es tracta d'un veritable derivat sinó d'un encreuament de sinònims, amb el mossàr. *escolcar* (veg. *ESCORCOLLAR*), per reducció fonètica *-olc- > -oc-*.

Espionatge [eds. tardanes de Lab., Vogel], pres del fr. *espionage*. *Espio*t [Lab. 1839]; *espio*tejar.

CFR.: *Espia*berenes. *Espia*dimonis 'libèlula' [c. 1890, *DAG.*, *DBal.*, sense cites, falta encara a Lab. i Vogel; *BDC* IV, 7]. Potser no és verament compost del verb *espia*r, ço que donaria un sentit difícil de comprendre, sinó alteració pseudo-etimològica d'*espiga* (-de-) *dimoni*(s), tal com dóna a entendre Bähr (*RIEB* XXVII, 96) en equiparar-lo amb les denominacions bas-

ques i altres del mateix insecte: *txefen-burduntzi* (pròpiament 'ast del diable'), *sorgin-ofatz* ('agulla de bruixa'), al. *teufelsnadel* ('agulla del diable'), i d'altres de més diferents, però encara comparables, fr. *aiguillette*, angl. *darning-needle* ('agulla de sargir'), bretó *nadoz ear* ('agulla de l'aire'), bisc. *Mari-ofatz* o *Mari-burduntzi*; altres noms, al. *augen-stösser*=fr. *crève-oeil*, it. *cava-l'occhio*, semblen indicar una creença popular que es tracta d'una espècie de punyalet volant mogut per esperits malèfics; i en el fons també deu ser el mateix la denominació *cavall-de-serp*, aran. *šibáu-de-séřp*, on *serp* té valor més ambigu, potser simplement a títol de bèstia malèfica, o bé com a pseudònim del dràgon infernal o serp edènica, amb el valor de 'diable'. El primer component d'*espiadimonis*, potser més que *espiga* seria (amb forma més adequada) *espina*, mot que ha designat també l'agulla (el fr. *épingle* i el gascò *espingla* > *esplinga* semblen venir del diminutiu SPINULA, encara que potser contaminat per SPIC(U)LA): la *-n-* d'*espina* s'hauria eliminat per dissimilació de nasals (passant o no per *espid-*).

Espic, *espica*, *espicanard*, V. *espiga* *Espicarrassar*, V. *picar* *Espicossar*, V. *picar* *Espicula*, V. *espiga* *Espia*ll, *espia*ra, V. *espitllera* *Espia*ta, V. *espia*r *Espia*farrar, V. DCEC (DESPILFARRAR) *Espia*fiar, V. *pifia*

ESPIGA, del ll. SPICA id. □ 1.ª doc.: Llull.

Mot que ha estat sempre d'ús general a tot el domini, fins a la punta NO. (Cardós, 1934), extrem Oest (Almatret, 1936) i els dialectes meridionals; conservat en totes les llengües romàniques.

DERIV.: *Espicula*, pres del ll. *spicula* pròpiament 'espigueta'.

Espigar [1438?; 1695, dicc. Lacavalleria], i en el sentit d'"espigolar" avui és propi del cat. occid., des de Segarra i Urgell (*AlcM*) fins al capdamunt del Pallars (Farrera i Vall Ferrera, 1932-3); en el sentit de 'créixer molt', escr. Renaix.: «lo taup al niu de l'àliga, lo peix al núvol colca, / als cims on *espigaren* sos pins torna la nau, / en lo jaç de la dayna la rêmora 's rebolca / y escorcolla 'l d'Hesperis algun marí gripau», *Atl.* (140), «una ciutat fundar-hi promet, a sa tornada, / qu'esbombe per la terra d'aquella barca 'l nom, / y, com un cedre al veure-la crescuda y *espigada* / —D'Alcides és la filla gegant — diga tothom», *Atl.* (140, 68), quasi-substantivat el part.: «la reposada viuda Marquès ordenà en veu quasi alta, al seu Felip, un *espigat* de divuyt anys, que resés les tres avemaries», NOLLER (*Vilaniu*, 85). *Espigatge* [*DAG.*; *AlcM*].

Espigolar [1312]; la dita «qui no pot sembrar, *espigolar*», ja en els *Adages* de Carles Ros, a. 1736, p. 88. *Espigola* peix («labrax, lupus», *DTo.* 1660). *Espigolada*. *Espigolador*; *espigoladures*; *espigolaire* (f., Coromines, 1927, heroïna del *De Plaer no n'hi ha mai prou*); *espigolalles* mall. (-ayes 1824, *DAG.*); *espigolament*; *espigolat*; *espigolejar*; *espigoler*, -lera (Verdaguer, *DBal.*). *Espigó* 1436 'pinacle'; el que resta de la panolla de dacsa, en llevar-li els grans', Val. (Giner,